Наука про те, як лишитися самим собою (За творчістю В. Стуса). Твір 11 клас

Бути самим собою, лишатися самим собою – це важкий труд, який триває все життя. І ця спроба може призвести людину до загибелі. Особливо, якщо ця людина – поет.

Василь Семенович Стус перемагав у своєму житті частіше, ніж програвав. Він перемагав словом і справами. Перемагав загальну інертність суспільства, заблокованість української мови, тупість партійних керівників і партократів від культури. І Стус переміг.

Як це не дивно звучить, але Стус передусім індивідуаліст, чесний індивідуаліст. Усі експерименти (і не лише мовні) він спершу проводив на собі. Він випробовував радянську систему на міцність, випробовуючи на міцність самого себе.

Зрадлива, зраджена Вітчизна в серці дзвонить
і там росте, наш пригнітивши дух.
Ви, нею марячи, зазнайте скрух і скрух,
і най вас Бог, і най вас Бог боронить.

Спробуємо абстрагуватися від літератури і зрозуміти, про що, власне, йдеться хоча б у наведеному фрагменті? Цей високий пафос якось не в'яжеться з атмосферою, яка панувала в Україні шістдесятих-сімдесятих років XX століття. Тоді навіть більшість українців і подумати не могли про якусь опозицію, і не тому, що боялися. Просто «жити стало краще, жити стадо веселіше» : нарешті нагодований народ полегшено зітхнув і ринув у міщанство, як пірнає з небезпечного пірса необачний плавець. Здавалося, що ще трохи, і ми нарешті «переженемо Америку» , а може, й когось іще. І тим більшу ненависть і відразу в радянського міщанина викликали ті, хто виступав дроти існуючого політичного ладу. Отже зрусифіковані українці винні в цькуванні Стуса не менш за своїх російських «товаришів».

Василь Стус не мав на очах ні полуди, ані рожевих окулярів. Він бачив, що суспільство котиться в прірву нового дикунства, нової байдужості. Врешті-решт саме це поступово перетворило радянських українців на худобу, яку гнали на БАМ, потім вкидали до афганського пекла, а на прощання радянська влада подарувала українцям ще й Чорнобиль. А втім, довести що-небудь щасливим громадянам тих часів було просто неможливо. Купка дисидентів залишалася мішенню для міщанина і жаданою здобиччю для кадебіста.

Боже, не тихості – лютості,
Боже, не ласки, а мети,
дай розірвати нам пута ці,
ретязі ці рознести.

Зовсім по-іншому прозвучали б ці вірші пізніше, коли починалися події, які зрештою призвели до проголошення незалежності України. Точніше, могли б прозвучати по-іншому.

Отже, індивідуаліст Стус став упоперек горла прибічникам тотального колективізму. «Він зневажав їх особисто» , – напише потім про Стуса Юрій Андрухович. Він накликав на себе біду абсолютно свідомо. Інколи чомусь здається, що Стусові просто набридло жити серед

народу, в якого від українців зашилася сама назва. Еміграція була б для поета порятунком, проте, швидше за все, він і не думав про еміграцію. Як на мене, то нехай би Стус емігрував: як поет він був набагато дієвіший, ніж як громадський діяч. В Україні тоді б лишився чудовий поет – знавець рідної мови і душі народної. Та це лише припущення.

Влада відповіла Стусові кількома нищівними ударами. Він позбувся роботи, суспільної підтримки, нарешті волі, у досить м'які й ліберальні часи правління Брежнєва влада, здається, згадала про славетну сталінську епоху: на Стусові був випробуваний весь арсенал залякувань і катувань. Чому його не знищили одразу? Та для того, щоб тим, хто ще розгулював на волі, було страшно піднести голови.

Стійкість Стуса здається дивовижною. Ця людина була зроблена із криці: зігнути поета не вдалося:

Народе мій, до тебе я ще верну,
як в смерті обернуся до життя.

Україна стала незалежною, і виникла інша крайність. Стуса зробили втіленням гордого українського духу, потягу до свободи тощо. І найгіршим було те, що «канонізацію» Стуса було зроблено тими ж самими людьми, які, власне, й вигнали поета з життя. Ці милі люди вдало перефарбувалися: такі собі хамелеони нашого часу, які чудово почуваються в затишку українського прапора. Чи не в передчутті цієї ганьби Стус вимагав помсти? Чи не слід розуміти його поезію дещо ширше? І взагалі, що робиться з нами?

Наснилося, з розлуки наверзлося,
з морозу склякло, з туги – аж лящить.

А може, ці слова про сучасну Україну, яка намагається втримати рівновагу і в ніч на 24 серпня, жахаючись, дивиться шалені Стусові сни?